

стості, що зорієнтовують її життєдіяльність у природному та соціальному середовищі).

Світоглядні чинники формуються у певному ментальному полі. Домінування архетипів національної культури обумовлене моральними, розумовими, вольовими та емоційно-чуттєвими особливостями народу.

На основі архетипів, опосередковуючи ними довкілля, люди певної національної культури сприймають світ. На ґрунті архетипів формуються погляди на людину та її світобуття. Архетипи є первинним пластом структур сприйняття світу людьми даної культури, вони визначають їхнє світоглядно-смісловне поле. Тому архетипи не зникають, а зберігаються в національній культурі, проявляючись в символах та традиціях. Традиція як усталений, історико-генетично визначений та визнаний порядок світобуття формує людину певної національної культури, забезпечує її взаємозв'язок з суспільством і природним довкіллям. Дотримання національних традицій є обов'язковою нормою, звичаєм і законом мудрого буття людини.

Розглянуті культурні архетипи українського народу, як підґрунтя формування уявлення про сутність людини та її світозв'язки, що зорієнтовують її життя у соціумі, є визначальними у формуванні ставлення людини до середовища, до самої себе, до Іншого.

Список використаних джерел

1. Асов А. Русские Веды. Песни Птицы Гамаюн. Изборник «Книги Коляды» / Vossozдал A.I. Asov. Illjustracii V.Vasneceva, A.Vasneceva, S.Solomko, M.Presnjakova, A.Klimenko. – М.: Амрита, 2011. – 256 с.
2. Дерево життя / [Літературно-художнє видання] / упор., худ. оформ. В. Ярош. – К.: Успіх і кар'єра. – 224 с.
3. Донченко О. Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення) / Олена Донченко, Юрій Романенко. – К.: Либідь, 2001. – 334 с.
4. Кримський С. Перспектива нового тисячоліття та зміна стратегій соціального інтелекту / С. Кримський // Магістеріум. Вип.1. Історико-філософські студії; Національний університет «Києво-Могилянська академія». – К.: Stylos, 1998. – С. 63-70.
5. Костомаров М. І. Слов'янська міфологія / М. І. Костомаров; упоряд., приміт. І. П. Бетко, А. М. Полотай; вступ. ст. М. Т. Яценка. – К.: Либідь, 1994. – 384 с.
6. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К.: Академія, 2007. – 752 с.
7. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян / Б. А. Рыбаков. – 2-е изд. – М.: Наука, 1994. – 608 с.
8. Свято-Русские Веды. Книга Велеса / перевод, пояснения А. И. Асова. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 576 с.
9. Українські народні казки / упор. Оксана Іваненко. – К.: Вид-во ЦК ЛКСМУ «Молодь», 1950. – 165 с.
10. Шевченко В. І. Дружба з мудрістю або ключові проблеми української філософії (Теоретико-методологічний коментар до курсу філософії у ВНЗ) / В. І. Шевченко. – К.: Поліграфічний центр «Фоліант», 2007. – IV, 244 с.
11. Юнг К. Г. Архетипы и символы / К. Г. Юнг; перев. В. В. Зеленский. – М.: Ренессанс, 1991. – 304 с.
12. Юнг К. Г. К вопросу о подсознании / Карл Густав Юнг; [пер. с англ. Н. А. Сиренко] // Человек и его символы / К. Г. Юнг, М.-Л. Франц, Дж. Л. Хендерсон, и др.; под общ. ред. С. Н. Сиренко. – М.: Серебряные нити, 1998. – С. 13-102.

References

1. Asov A. Russkie Vedy. Pesi Ptiy Gamajun. Izbornik «Knigi Koljady» / Vossozdal A.I. Asov. Illjustracii V.Vasneceva, A.Vasneceva, S.Solomko, M.Presnjakova, A.Klimenko. – М.: Amrita, 2011. – 256 s.
2. Derevo zhyttja / [Literaturno-hudozhnje vydannja] / upor., hud. oform. V.Jarosh. – К.: Uspih i kar'jera. – 224 s.
3. Donchenko O. Arhetypy social'nogo zhyttja i polityka (Glybynni reguljatyvy psyhopolitychnogo povsjakdennja) / Olena Donchenko, Jurij Romanenko. – К.: Lybid', 2001. – 334 s.

4. Kryms'kyj S. Perspektyva novogo tysjacholitja ta zmiana strategij social'nogo intelektu / S.Kryms'kyj // Magisterium. Vyp.1. Istoryko-filosofs'ki studii; Nacional'nyj universytet «Kyjevo-Mogylyans'ka akademija». – К.: Stylos, 1998. – С.63-70.

5. Kostomarov M.I. Slov'jans'ka mifologija / M.I. Kostomarov; uporjad., prymit. I.P. Betko, A.M. Polotaj; vstup. st. M.T. Jacenka. – К.: Lybid', 1994. – 384 s.

6. Literaturoznavchij slovnyk-dovidnyk / za red. R.T. Grom'jaka, Ju.I. Kovaliva, V.I. Teremka. – К.: Akademija, 2007. – 752 s.

7. Rybakov B.A. Jazychestvo drevnih slavjan / B.A. Rybakov. – 2-e izd. – М.: Nauka, 1994. – 608 s.

8. Svjato-Russkie Vedy. Kniga Velela / perevod, pojasnenija A.I. Asova. – М.: FAIR-PRESS, 2001. – 576 s.

9. Ukrai'ns'ki narodni kazky / upor. Oksana Ivanenko. – К.: Vydvo CK LKSМУ «Molod'», 1950. – 165 s.

10. Shevchenko V.I. Druzhiba z mudristju abo ključovi problemy ukrai'ns'koi' filosofii' (Teoretyko-metodologichnij komentar do kursu filosofii' u VNZ) / V.I. Shevchenko. – К.: Poligrafichnij centr «Foliant», 2007. – IV, 244 s.

11. Jung K.G. Arhetipy i simvoly / K.G. Jung; perev. V.V. Zelenskij. – М.: Renessans, 1991. – 304 s.

12. Jung K.G. K voprosu o podsoznanii / Karl Gustav Jung; [per. s angl. N.A. Sirenko] // Chelovek i ego simvoly / K.G. Jung, M.-L. Franc, Dzh.L. Henderson, i dr.; pod obshh. red. S.N. Sirenko. – М.: Serebrjanye niti, 1998. – S.13-102.

Topol O.V., doctor of philosophical sciences, professor and head of department of social work, Chernihiv state institute of economy and management (Ukraine, Chernihiv), topololga@ukr.net

Archetypes of Ukrainian mentality in mythical and epic discourse

Archetypes of Ukrainian mentality are investigated through analysis of folk mythic and epic heritage. Archetypes, which give an understanding of beginning, structure and conditions of existence the world and the archetypes, which express a moduses of human being in the world as some existentials, forms of conscious being, social and vital constructs of the ideal and the material are considered. The concept of human in Ukrainian fairy and mythological tradition is presented.

Keywords: archetype, mythology, being, archetypes of world order.

Тополь О. В., доктор философских наук, профессор и заведующая кафедрой социальной работы, Черниговский государственный институт экономики и управления (Украина, Чернигов), topololga@ukr.net

Архетипы украинской ментальности в мифопоэтическом дискурсе

Исследуются архетипы украинской ментальности путем анализа народного мифопоэтического наследия. Рассмотрены архетипы, которые дают понимание начал, структуры и условий существования мира и архетипы, которые выражают модусы существования человека в мире как определенные экзистенциалы, то есть формы осознанного бытия, социальные и витальные конструкты идеального и материального. Представлено понимание человека в украинской сказочно-мифологической традиции.

Ключевые слова: архетип, мифология, бытие, архетипы мироздания.

* * *

УДК 329

Мехтиева Г.
независимый журналист (Азербайджан, Баку),
kamil419@gmail.com

ЗАДАЧА СОВРЕМЕННОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ГОСУДАРСТВА И ГЛОБАЛИЗАЦИЯ

Указывается на этносоциальный фактор, случаи сепаратизма в современном период. Анализируются социально-культурные процессы, проводящие идею глобализации. Показаны характерные признаки периода глобализации, влияющие на этнические конфликты. Исследуются этнические конфликты в период глобализации. Проводится анализ объективных и субъективных факторов, порожденных глобализацией.

Ключевые слова: глобализация, глобальное развитие, этно-социальное сознание, сепаратизм, этнический конфликт, идея глобализации.

(стаття друкується мовою оригіналу)

Одной из основных идей, с которой столкнулся современный мир, является идея, связанная с процессами глобализации. Глобализация, активизировавшаяся после окончания «холодной войны», обрела исключитель-

ные возможности влияния на все сферы экономической, политической, культурной жизни стран мира. Если на первых порах мир осознавал лишь экономический аспект глобализации, то сегодня это касается всех сфер социальной, политической и культурной жизни. Соответственно, глобализация не может обойти стороной проблемы этносов, многочисленные вопросы, связанные с характером взаимоотношений народов и этносов. С этой точки зрения, продолжение сепаратизма на конфликтных территориях в условиях глобализации поднимает ряд противоречивых вопросов. Казалось бы, если глобализация является в целом позитивной тенденцией современного мирового развития, то этнический сепаратизм должен был прекратиться. Между тем, в мире наблюдается рост межэтнических конфликтов и столкновений. Каждый из этнических конфликтов содержит в себе ряд специфических особенностей, а также такие положительные и отрицательные моменты, которые затрудняют процесс управления ими и их урегулирование. Поэтому пути и средства их решения необходимо всегда рассматривать на практике.

Следует отметить, что практическое использование принципов урегулирования реальных и потенциальных конфликтов имеет большое значение с точки зрения управления конфликтами. Вместе с тем, изучение опыта стран с полиэтничным национальным составом, а также опыта стран, столкнувшихся со схожими проблемами, играет важную роль в урегулировании существующих и потенциальных конфликтов. Наблюдения показывают, что этнические столкновения являются либо результатом, либо причиной возникновения различных сепаратистских идей.

В целом, реальные результаты межэтнической интеграции всегда зависят от содержания идей, выдвигаемых тем или другим государством или обществом.

В период расширения масштабов глобализации формы этнического сепаратизма начинают действовать в самых различных контекстах. Глобализация может не только ускорить процесс стабилизации посредством экономического и политического влияния, но также нарушить и расчленил его. Это зависит в первую очередь от реального состояния специфики этнических отношений.

Изменение характера ценностей, усиление национального фактора, расширение возможностей насильственного внедрения в жизнь реалий глобализации создало новые условия для возникновения сепаратизма. Показательно, что с процессом усиления глобализации современные этно-сепаратистские процессы не уменьшились, а увеличились. Именно в такие переломные моменты этносы зачастую принимают стихийные, малоосмысленные решения, что повышает их подверженность различным влияниям. Именно поэтому в период глобализации развитие государственности должно соответствовать стратегии национальной безопасности.

По своей сути, сепаратизм сопровождается негативными стереотипами, что приводит к замедлению социального развития и увеличению конфликтов. Для некоторых сил, между тем, это является позитивным фактором, которым они пользуются в своих интересах. Создается впечатление, что инициирование внутреннего сепаратизма с целью подчинить малые государства яв-

ляется как будто каким-то непреодолимым результатом глобализации.

В связи с тем, что глобализация захватывает все больше и больше социальных сфер и областей, ее возможности влияния на общества и человека становятся почти неограниченными. В такие моменты потенциал влияния этно-социального фактора переходит в стадию подчинения индивидуальных желаний жестким требованиям глобального развития, и на этом этапе можно наблюдать феномен молниеносного зарождения и развития этнического сепаратизма. Глобализация является также важным фактором формирования этно-социального сознания. В связи с тем, что компоненты, относящиеся к данному периоду, сформированы за счет влияния внешних факторов, разрешение этнических конфликтов затрудняется, и это направляет процесс поиска решения этно-социальных проблем во внешнюю среду.

Задача современного национального государства заключается в том, чтобы обеспечить стабильность за счет прагматического и позитивного управления обществом. Роль гражданского общества заключается в том, чтобы сбалансировать конфликт интересов в обществе. Роль ведущего этноса заключается в том, что он, как высшее проявление единства, должен сохранять и приумножать связи солидарности между всеми этносами, оказывать поддержку развитию культур, способствовать становлению единой нации, как символа политического и гражданского единства и равенства всех членов общества без всяких ограничений.

Список использованных источников

1. Горович Дональд Л. Выступление в Колумбийском университете США. – 1996.
2. Петров Н. Опыт России в урегулировании этнических конфликтов посредством политических институтов. – Москва, 2002.
3. Коппертерс Бруно. Федерализм и урегулирование этнических конфликтов. – Москва, 2001.
4. Баталов Э. Типология политических отношений. – Полис, 1995.

References

1. Gorovich Donal'd L. Vystuplenie v Kolumbijskom universitete SShA. – 1996.
2. Petrov N. Opyt Rossii v uregulirovanii jetnicheskikh konfliktov posredstvom politicheskikh institutov. – Moskva, 2002.
3. Kopperters Bruno. Federalizm i uregulirovanie jetnicheskikh konfliktov. – Moskva, 2001.
4. Batalov Je. Tipologija politicheskikh otnoshenij. – Polis, 1995.

Mehtiyeva G., a freelance journalist (Azerbaijan, Baku), kamil419@gmail.com

The task of the modern nation-state and globalization

There are pointed out ethnosocial factor, cases of separatism in modern period. Socio-cultural processes following the idea of globalization are being analysed. The characteristic features of globalization period influencing upon ethnic conflicts are shown. In the article ethnic conflicts in the period of globalization are investigated. An analysis is made of objective and subjective factors generated by globalization.

Keywords: globalization, global development, ethnosocial consciousness, separatism, ethnic conflict, idea of globalization.

Мехтієва Г., незалежний журналіст (Азербайджан, Баку), kamil419@gmail.com

Завдання сучасної національної держави і глобалізація

Вказується на етносоціальний фактор, випадки сепаратизму в сучасній період. Аналізуються соціально-культурні процеси, які проводять ідею глобалізації. Показано характерні ознаки періоду глобалізації, що впливають на етнічні конфлікти. Досліджуються етнічні конфлікти в період глобалізації. Проводиться аналіз об'єктивних і суб'єктивних факторів, породжених глобалізацією.

Ключові слова: глобалізація, глобальний розвиток, етно-соціальна свідомість, сепаратизм, етнічний конфлікт, ідея глобалізації.

* * *

УДК 304:326:316.343

Захарчук О. І.

аспірантка кафедри філософії гуманітарних наук, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), zaharchuk.1991@mail.ru

РАБСТВО ТА КРІПАЦТВО ЯК ІСТОРИЧНІ ФОРМИ ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ НЕВОЛІ

Здійснено порівняльний аналіз таких форм інституалізації людської неволі, як історичні рабство та кріпацтво. Зазначається, що важливим чинником, який зумовив трансформацію соціальної структури багатьох доіндустріальних суспільств, була певна вага землеволодіння заможних дворян, до дав яких відносили і клерикальну аристократію. У результаті проведеного дослідження автор робить висновок, що церква та клерикальні страти поставали одним із найважливіших соціальних інститутів, як виконували репресивну та контролюючу функції, а також поставали одним із суб'єктів господарської діяльності за умов аграрних економік країн Західної та Східної Європи.

Ключові слова: рабство, кріпацтво, неволя, панщина, церква.

Відомо, що найпоширенішою моделлю економічного поневолення суспільством людського ресурсу є рабство. Філософський словник дає наступне визначення рабства: «Рабство – стан цілковитої несвободи, повної залежності, тотальної підкорюваності і дискримінації, відсутність автономії і свободної волі» [11, с. 537]. Однак, у сучасних суспільствознавчих дослідженнях наголошено лунає думка про необхідність говорити про так назване «постіндустріальне рабство», яке, як не прикро визнавати, має ті ж самі ознаки, що і рабство історичне чи традиційне, тобто людина може і по сьогоднішній день поставати власністю господаря, його «рiччю» на кшталт не одухотвореним, «мертвим» знаряддям виробництва.

Розглянуте в економічному контексті рабство дуже схоже до «кріпацтва», виникнення якого пов'язують із утворенням феодальних вотчин-господарств, і яке стосується до історії розвитку національних економік, враховуючи історію України. Адже кріпацтво, так само як рабство є таким суспільним становищем селян, які перебували у відносинах, пов'язаних із важкими умовами життя [9, с. 357].

Справді, якщо порівнювати цих два суспільно-історичні феномени, то вони мають багато спільного. Кріпаки, як і раби були найнижчою верствою населення, не мали жодних прав, а мали лише повинності. Вони не були суб'єктом права. Раб, ні у відношенні до свого господаря, ні у відношенні до третіх осіб не користувався жодним правом захисту як самостійна особа. Суспільний статус як рабів, так і кріпаків передавався в спадок. Так, приріст рабів та кріпаків здійснювався природним шляхом, тобто через народження дітей, що автоматично означало приріст власності господаря. Так як раб, так і кріпак мали статус речі, то і дитина, яка народжувалася, належала не своїм батькам, а автоматично переходила у власність господаря. Ще однією спільною рисою для рабів і кріпаків було те, що вони були залежні від господарського свавілля. Власник міг вільно розпоряджатися не тільки продуктами їх праці, а й їхньою долею і навіть життям. Історичним фактом є те, що убивство раба господарем, наприклад, вважалося його законним правом, а кимось іншим – розглядалося як замах на майно пана, а не як злочин проти особистості. У багатьох випадках за збиток, нанесений рабом інтересам третіх осіб, ніс відповідальність господар раба, тоб-

то раби виступали повною «живою» власністю господаря, а кріпаки ж – невід'ємним засобом виробництва. Адже раби як і кріпакине мали своєї власності, а могли розпоряджатися лише тим, що йому надав господар. Відомо, що раб не міг вступати в законний шлюб без дозволу пана. Більше того, тривалість шлюбного зв'язку, якщо вона була дозволена залежала від забаганок рабовласника.

Так, кріпацтво в Росії поступово набувало таких форм, які мало чим відрізнялися від античного рабства, і яке проіснувало значно довше, ніж в країнах Центральної та Західної Європи. Натомість в Центральній та Західній Європі VII-IX селяни були поспадку в адміністративній залежності від свого пана (сеньйора), але на відміну від рабів та дворових людей, не були юридично прикріплені до особи пана та не мали інших обмежень.

Історія розвитку цивілізацій засвідчує, що рабство та кріпацтво є явищами, які стосуються до аграрного способу виробництва. Якщо взяти до уваги марксистську суспільно-історичну парадигму, в основу якої закладений критерій виробничо-господарських відносин, то рабовласницьке суспільство є такою історичною формацією, яка базується на підневільній праці рабів і суспільній нерівності. Феодальна формація ґрунтується на пануванні спадкових земельних власників (феодалів) та праці селян-кріпаків (тобто закріплених за земельним володінням). По суті історично суспільні відносини за умов рабовласництва та феодалізму характеризуються жорсткими розмежуваннями та полягають у боротьбі між експлуаторськими та експлуатованими класами. У рабовласницькому суспільстві це розмежування точилося між рабовласниками і рабами, у феодальному – між феодалами та кріпаками.

З ростом матеріального виробництва збільшується і кількість рабів. Нагляд за рабами і забезпечення їх всім необхідним вимагав персоналу який також складався з рабів. Таким чином, раб не був суб'єктом права. Він навіть не був людиною. Ні у відношенні до свого господаря, ні у відношенні до третіх осіб раб не користувався жодним правом захисту як самостійна особа. У багатьох випадках за збиток, нанесений рабом інтересам третіх осіб, також ніс відповідальність господар раба. Лише на пізніх етапах існування рабовласницького суспільства раби отримали деякі права, але вельми незначні. Період найактивнішого розвитку работоргівлі припадає на XVIII ст. та перші дві третини XIX ст., коли в Америку було ввезено з Африки майже 15 млн. рабів-негрів [5, с. 32].

Панування приватної власності, зростання товарних зв'язків, створення сприятливих умов для політичної діяльності і культурного життя основної маси громадян, здійснювалося на засадах рабовласництва. Рабовласницькі відносини характеризувалися передусім глибоким впровадженням рабства у всі сфери виробництва, як в сільській місцевості (в рабовласницьких маєтках і навіть в ряді селянських господарств), так і в міських майстернях і на будівництвах. Всі вони були означені раціональною організацією рабської праці і високим ступенем експлуатації рабів. Рабство відображає тогочасний спосіб господарювання, адже відомо, що раби використовувались як робоча сила насамперед у сільському господарстві, а також для задоволення найрізноманітніших потреб рабовласника. Речовий ха-